

Rok 1620: Reformace katolická 12.

Dnes se katolictví naklonění historici pokoušejí přepisovat pobělehorskou historii, kterou vykreslují jako *rozkvétající barokní období*, ve kterém se *většina nekatolíků radostně vrátila do lůna Církve*.

Další čtení na pokračování knihy Tomáše V. Bílka Reformace katolická aneb obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské, která vyšla v roce 1892. Poskytne nám bohaté autentické informace z tohoto období a dobový katolický pohled na události po bitvě na Bílé hoře.

Rok 1620: Reformace katolická 12.

A poněvadž utřkáním nekatolických poddaných pro náboženství a obtížnosti vojenské ve všech krajích, jak v městech a na panstvích královských a věnných tak i na jiných statcích se nacházelo namnoze pustých gruntův a dědin ladem ležících, nařizeno bylo podle císař. resoluce ze dne 9. května r. 1628., aby hejtmané a správci panství a statků královských, též rychtáři, purkmistři a konšelé měst královských a věnných se vši bedlivostí *takové pusté grunty lidmi robotními a katolickými osazovali* a těch, kteří by se na nich živiti chtěli, všelijak ušetřovali, od nich žádných jakýchkoli platů, kontribucí a berní ani robot ode dne usazení jednoho každého až do tří let pořad sběhlých nežádali, toho všeho jich osvobodili a všelijak ochraňovati hleděli. Což aby se nápodobně i od jiných všech obyvatelů, kteříž jaké lidi poddané a grunty pusté měli, stalo, a tudy zpustlé království České zase pomalu bylo vzděláno, napomínal císař obyvatelů dotčených, aby jeden každý jeho příkladem tolikéž při úřednících a správcích statků svých k vlastnímu dobrému podobné nařízení učinili a *takové lidi znovu usazené v žádné platy nebo roboty nepotahovali* nebo jinak neobtěžovali. (Arch. města Prahy: Kniha dekretů 774, a. str. 240.)

Povstání lidu poddaného za příčinou reformace.

Na některých panstvích zpěchovali se poddaní k víře katolické přistoupiti a jsouce od vrchností neb od komisařů reformačních mocí nuceni k navštěvování služeb Božích, vzbouřili se proti vrchnostem svým, jak vysvítá z případů následujících.

R. 1624. zbouřil se lid na statcích Pavla Michny z Vacinova, zvláště v městyši *Netvořicích na panství Konopišském*, když měšťané před Jesuity uprchlí po lesích byli honěni a dobytek jejich byl zabaven; avšak vzpoura ta po osm dní trvajíc vojskem byla potlačena a potom násilím 365 osob k víře katolické přivedeno. (Schmidl III. 575.)

R. 1625. v měsíci dubnu od nekatolických sedláků povstalých ve vsi *Vedlicích* zabit byl hejtman jesuitských statků Ústě a Liběšic (kr. Litom.) *Vít Naschiades*, protože dle rozkazu

jesuitů poddané s přísností neobyčejnou k víře katolické převéstí hleděl. (Schmidl, Hist. Soc. Jes. III. 657.)

Téhož roku srotili se poddaní z pěti vesnic na statku *Markvarticích* (Markersdorf) v kraji Litoměřickém proti pánu svému *Ottovi Findřichovi z Vartenberka*, který, přijav r. 1621. víru katolickou, nekatolické poddané své velmi sužoval a k víře katolické mocí převéstí usiloval. Pročež vtrhli vzbouřenci 28. října r. 1625. do zámku pána Vartenberka, a když tento zpurné žádosti jejich za propuštění zatčených nekatolických sousedů vyhověti nechtěl, zmocnili se zámku, zabili krutě pána svého i manželku jeho a přísahali na podávky krví zavražděných zbrocené, že, vykonavše spravedlivý trest na pánovi z Vartenberka, všickni za jednoho státi budou. Vzpoura tato teprve po dvou měsících potlačena byla od císař. plukovníka Breunera mocí brannou obklíčením vsi Markvartic a zajetím provinilých poddaných, z nichž pak dvacet náčelníků v Praze přísně bylo strestáno a někteří tóž odpraveni. Toto přísné strestání vzbouřenců potom nemálo přispělo k obrácení ostatních poddaných k víře katolické, takže se Jesuitum, od svob. pána Sigmunda z Wolkenšteina na statek Markvartický povoláním, podařilo až do konce roku 1625. na 240 osedlých převéstí k víře katolické; jenom ženy s dospělejší mládeží napraviti se nechtěly. (Schmidl III. 300 & 658. — Karaffa Cit. 219.)

Taktéž vzbouřili se r. 1625. obyvatelé města *Manětína* (kr. Plzeň.), když katolický pán panství Manětínského *Fiří mladší rytíř Mitrovský z Nemyšle* jejich nekatolického faráře odstranil a měšťany k navštěvování kázání jesuity P. Nerovia, kteréhož tam 16. srpna r. 1625. za misionáře povolal, jakož i k zpovědi a k přijímání pod jednou způsobou přidržovati chtěl. Měšťané však po několik neděl všem rozkazům vzdorovali a potom, na radnici se shromáždivše, přísahou se vespolek zavázali, že při náboženství svém setrvají. Když pak jim Mitrovský ubytováním vojska vyhrožoval, slíbilo jenom osm osob radních písemně, že k víře katolické přestoupí; naproti tomu neupustili ostatní měšťané, povzbuzováni jsouce od radního Jana Štěpánka, od předsednutí svého. Protož Štěpánek, puvodce tohoto odporu, od Mitrovského na zámek byl povolán a opatřen vězením, z něhož když uprchnouti chtěl, dodán do Plzně, kdež přes dvě neděle uvězněn

zůstal, až k víře katolické přistoupil. Mezi tím měšťané, dověděvše se o uvěznění Štěpánka, chopili se zbraně, zavřeli brány městské a oblehali zámek; ale vzpoura jejich potlačena byla vojskem z Plzně od Mitrovského k pomoci povoláním. Brzy potom nejenom mnozí měšťané manětínští, nýbrž i poddaní v 12 vesnicích na témž panství, celkem 120 osob osedlých, k náboženství katolickému byli přivedeni. Příkladem jejich následovali též ostatní měšťané a poddaní kromě měšťana a kože-luha Ambrože Sterpocha, který pro zatvrzelost svou od Mitrovského po celý rok u vězení držán a teprv opětným trýzněním a mučením jakož i pokutou na penězích, 100 dolarů vynášejcí, k přijetí víry katolické byl přinucen. (Schmidl III. 663. — Peschek II. 277.)

Na královském panství Křivoklátském zahnal lid poddaný brannou mocí několikrát jesuity tam poslané. Proto hejtman hradu Křivoklátského obeslal r. 1626., když tam jesuita Kravařský k obrácení lidu byl povolán, všechny rychtáře a konšele na hrad, kdež je tak dlouho u vězení držel, až přislíbili, že k víře katolické přistoupí, a se zavázali, že s lidem poddaným v dny ustanovené k vyučování na hrad se dostaví. Tím způsobem obráceno bylo na panství Křivoklátském na 4000 lidu; potom r. 1628. získal tam jesuita Kravařský ještě 1869 poddaných a v městyši *Unhošii* 224 osob.

R. 1626. na začátku měsíce května povstal nekatolický lid poddaný na *staiku Miličevském*, Jesuitům od Albrechta z Waldšteina k užívání postoupeném, proti Jesuitům, když ti poddané k navštěvování kostelů katolických nutiti začali. Zvláště pak chopili se zbraně a zatarasili se sedláci ve vsi *Vitiňovsi*, upustili však po dvou dnech od dalšího odporu, když jich hejtman knížetství Fridlandského Gerhard z Taxis mírně napomenul a ubezpečil, že nikdo z nich proto nebude trestán; což se také potom k rozkazu knížete z Waldšteina stalo, ačkoli Jesuité na přísné strestání buřičů naléhali. *) (Schmidl III. 741.)

Horší povstání poddaných nekatolických pro vypovědění jejich kazatelův událo se r. 1627. *v kraji Kouřimském*, kdež se původem Jiřího z Těchenic několik tisíc sedláků okolo *Ja-*

*) Obsírnou zprávu o tom podáme níže při reformaci v knížetství Fridlandském.

novic srotilo, kteří město Kouřim o trhu výročním přepadli, obydlí katolického faráře a domy katolických měšťanů vydrancovali, každého, kdo se jim na odpor postavil zavraždili, též některých zámků, zejména ve Svojsicích, se zmocnili a je zpusťošili, až konečně vojskem z Prahy proti nim vyslaným byli rozeznáni. Všichni pak vzbouřenci zajatí nejpřísněji byli strestáni; někteří z nich kolem lámání, jiní oběšeni nebo sfati, mnozí s vypáleným znamením na čele nebo s ušima a nosy uříznutými domů propuštěni jsou. (Schmidl III. 883. — Pelzel II. 751.)

Podobné povstání nekatolického lidu poddaného stalo se v měsíci srpnu r. 1627. na panství *Konopištském* hraběte *Pavla Michny* z Vacinova, jenž poddané své k náboženství katolickému mocí přivésti se snažil, pak na statech okolních jiných vrchností v kraji *Čáslavském a Kouřimském*, kdež popouzením bývalého čáslavského kazatele *Matouše (Matyáše) Ulického* přes 8000 ozbrojených poddaných se spojilo. Tito, majíce za vůdce Adama z Hodějova, někdejšího pána na Týnci nad Sá-zavou, rytíře Smila z Michalovic, Jiřího (Matyáše) z Těchenic a jiné nekatolické šlechtice, o statky konfiskací připravené, drancovali a pálili zámky vrchnostenské v *Ratajích, Šternberku, Domašíně a Vlašimi*, kdež hejtmana panství zabili a tělo jeho na kusy rozsekali, též zpusťošili některá města, zvláště pak *Beněšov*, kdež klášter sv. Barbory oloupili a pobořili, až konečně od vojska byli rozeznáni, mnozí pak schytáni a přísně trestáni. Mezi těmito byl též dotčený kazatel *Matouš Ulický*, který proto, že u něho nalezen byl zvláštní patent, jímž Theodorus Bochdal ze Šalamounové Hory k brannému povstání nekatolíků vybízal,*) ačkoli se sám ani při nejkrutějším trápení na skřipci k ničemu nepřiznal, přece byl odsouzen k smrti a v Čáslavi 11. září r. 1627. odpraven, takže mu ruka pravá ufata, hlava pak sfata, tělo čtvrceno a části jeho na šibenici rozvěšeny byly. (Schmidl III. 764. — Pelzel II. 760. — Kronika Sedlecká Kapihorského a Kronika Beckovského.)

Mírnějším způsobem potlačeno bylo povstání lidu na komorním panství *Pardubickém*. Ačkoli na tomto panství již před vzpourou od arcibiskupa pražského zakázány byly nekatolické

*) Tento patent viz ve Sborníku historickém r. 1885., str. 309.

služby Boží a potom r. 1621. po vyhoštění nekatolických kněží brzy přivedeni byli k víře katolické sousedé pardubští jakož i část poddaných, přece v mnohých vesnicích setrval lid při víře své a odporoval reformaci r. 1628. opět nařízené. A poněvadž také někteří poddaní z toho panství jakož i z cís. *panství Poděbradského* raději pryč z cís. gruntů se odebrali, nežli by k náboženství katolickému přistoupili, poručeno bylo od král. komory české 27. října r. 1628. hejtmanům dotčených panství, aby lidí poddaných v mírnosti napomínali a nikoli s velikou příkrostití, tak aby neucházeli. (R. 109./1.) Když pak poddaní z mnohých vesnic panství Pardubického vedle cís. patentu a vůle po třikráte byli obsláni, aby víru katolickou přijali, nechtěli toho učiniti a zpěchovali se nejenom sedláci, nýbrž i rychtáři, veřejnost mezi sebou učinivše, dostaviti se na zámek pardubický před tehdejšího hejtmana téhož panství Kašpara Celera (Zellera) z Rosenthalu a na Týnci Hrochovém. Pročež bylo nařízeno od král. komory, aby dva praporce lidu pěšího k strestání těch poddaných do vesnic téhož panství bylo posláno. Avšak hejtman panství, vida, že by tak poddaní k záhubě jisté byli přivedeni, předešel to při komoře, slíbiv, že jiným prostředkem mírnějším chce takovou neposlušnost napravit. Pročež ihned co se mohlo vynajíti měšťanů pardubických i také z městeček Bohdanče, Sezemic a Dašic, málo méně 100 osob jízdných a pěších, zbraní opatřil, a nejdříve do vesnic po straně bohdanecké ležících vyslal. Lid ten pěší i jízdný sedláky ve vsi *Srchu, Opatovicích* a jiných bez odporu zjímal. Toliko v *Libišanech* sedláci na odpor se postavili, a zaskočivše vojákům cestu z bahen na ně stříleli, takže přes dvě neděle to trvalo, než všichni poddaní okolo Bohdanče po lesích, rybnících a po rozličných místech rozběhlí zjímání a k poslušnosti přivedeni byli. Potom týž lid vojenský do vesnic na stranu dašickou vyslán, tam přes dvě neděle zůstával, až sedláci odtud uprchlí sami dobrovolně se navrátili a víru katolickou přijíti a poslušnost zachovati slíbili. Mnozí pak sedláci od živností svých z panství Pardubického zběhlí zdržovali se na panství *Chlumeckém, Choceňském, na Uhersku* a na *Chroustovicích*, a odtud týmž lidem vojenským, ve vsi *Sopřči* a *Žarovici* (Žaravice) ležícím, vyzdvižení a s ostatními dříve již sjímanými na zámek pardubický

do vězení, pak do kostela v městě Pardubicích k vykonání zpovědi a sv. přijímání pod jednou způsobou dodáváni byli. Mají z vězení propuštění býti, musili dle listiny, od purkrabího panství Pardubického, Václava Kyrbise, v pátek po Všech svatých r. 1628. sepsané, se zavázati, že za svou neposlušnost, pro kterou na hrdle strestání býti zasloužili, předně všechny útraty a škody lidem vojenským způsobem zaplatí jakož i pokutu peněžitou dle král. důchodů nejdéle ve čtyřech nedělích odvedou. Takové pokuty dle poznamenání účtárny král. komory 8. ledna r. 1644. vybráno bylo od poddaných do 808 říšských tolarův; avšak v počtech panství Pardubického o takových penězích pokutnic dokonce žádné zmínky se nečinilo, jenom v registrech rukojemských téhož panství poznamenáno, že dotčené pokuty bylo přijato toliko 179 tolarů (268 zl. 80 kr.)* a z nich 30 tolarů (45 zl.) ke král. komoře do měst pražských odevzdáno, ostatní pak summa 149 tolarů těm osobám, kteří se k zjímání neposlušných sedláků potřebovati dali (z nichž každý pěší na týden po 1 kopě gr. obdržel), za práci i co jsou protrávili, vyplácena byla; pak ještě doloženo, že ti sedláci, kteří takové pokuty neodvedli, v lukách při dvořích kopati a vyklučovati musili. (Arch. místodrž. R. 109/12.)

Téhož roku (1628.) mnozí poddaní panství Opočenského i jiných statků v kraji Král. Hradeckém, též z Dobrušky a Třebčovic, majíce sobě od vrchností, zvláště pak od regenta panství Trčkovských, Jindřicha Kustoše ze Zubřího, poručeno, aby pod jednou způsobou přijímali, od rychtářů, zvláště od Balcara z Houtkovic (Hodkovic) vybídnutí, aby k tomu nepovolovali, nýbrž upřímně při sobě stáli a od sebe neupouštěli, usnesli se v tom, kdo by nechtěl při nich držeti, upřímný a věrný býti, toho aby zabili nebo jemu statek vypálili. A pozdvihše a ozbrojivše se, zřídili tři praporec (jeden červený s kalichem zeleným, druhý zelený a červený s kalichem žlutým a třetí bílý) přes 2000 lidu čítající, táhli především z poručení

* Totiž: 26. listopadu a 18. prosince r. 1628 z vesnic Soprče a Žarovice 15 tolarů, z Polic a Hubenic 10, z Opatovic 30. z Pohřebačky 20, z Vyšehňovice 3, z Ždanic 5, z Křičeně 10, z Vosic (Osic) 2, z Vosiček (Osíček) 15, z Libišan 26, z Rybitev (Rybitví) 3, z Habřiny Vlčí 3, z Černé u Bohdanče 6, z Bukovky 6 a z Srchu 7 tolarů.

a nabádání dvou sousedů z Kostelce, Rozšlapila a Pečeňky, na statek *Lhotku* (Žalmanovu), jej splundrovali a zapálili, i zabili jeho vladaře, kněze to řádu sv. Benedikta, jménem Kamilla (bratra Kašpara sv. pána de Gramb, pána na Kostelci nad Orlicí), kterýž s poddanými svými ukrutně nakládal. Byli při tom zejména Jan Samek, jinak Zoufal, poddaný Jana Trčky z Houtkovic, též Jiřík Kavka a Mikeš starého rychtáře syn ze vsi Houtkovic, Jíra Kaloun ze vsi Trnova, Petr Kříž, Pečeňka a jeden chalupník ze vsi Semechnic a mnoho jiných sedláků, jichž vůdcem byl sedlák Pavel N., bývalý voják, zdržující se v horách, při špalkářích na panství Rychnovském, a Eliáš syn Forstův z Hlinného. Tito byli pak od regenta Kustoše zjímáni, avšak brzy od jiných povstalců osvobozeni, s nimiž pod jakýmsi Janem Punčochářem z Jenikovic k *Opočnu* táhli a tam v poli leželi, očekávající, že město k nim se připojí. Což když se nestalo, táhli k *Novému Městu*, kdež se do města i do zámku dostali a tam prach zapálili, takže do půl druhého sta osob se zasypalo. Potom na poručení nejvyššího vůdce, jakéhosi Vlacha, který též pana Kustoše jal a do želez dal, táhli k *Častolovicím*, na statek Otty sv. pána z Oppersdorfu, hejtmana kraje Hradeckého, aby obyvatelstvo k spojení vyzvali. Ale Častolovičtí, spojivše se s Kosteleckými, vytáhli proti nim, přepadli je v noci ve vsi Líbli, do sedmi osob z nich zabili, mnohé zajali a ostatní k návratu přinutili, až konečně 13. března praporec povstalců od cfs. jezdců byli přepadeni a rozehnáni, takže jich na pět set bylo pobito. Při nejvyšším vůdci dotčeném Vlachovi byl i jakýsi Vlk z Dobrušky, vysoký to pacholek v červených šatech, jenž dříve mušketyrem u pana Trčky býval, pak jistý Kubíček, který se za mladého pana Trčku vydával. Mnozí z dotčených povstalců, kteří se sami nazývali *urození páni sektáři* nebo *čtvrtý stav*, byli zjímáni, do Prahy ku právu dodáni a uvězněni v Starém městě pražském, kde 23. května r. 1628. dotčený *Jan Samek* z Houtkovic a *Jiří Dlouhý* (Langer), mlynář z Hlinného (který jednu cedulku na poručení dotčeného nejvyššího Vlacha do Solnice dodal), útrpně jsou vyslýcháni, přičemž od mistra popravního na řebříku byli mučeni a páleni, až všecko vyznali, co jsme svrchu o celém tom povstání vypravovali; načež vedle appellačního uznání v Daliborce (černé věži)

ukování, hladem, zimou a nečistotou trápeni a přes tři čtvrtě léta držáni byli v tuhém vězení. Z ostatních uvězněných podle práva a uznání 10. dubna r. 1628. odsouzeni a dáni byli na šance Jira Knoul, Jan Punčochář, Tobiáš Albin a Václav Zvýhradecký na půl léta, pak dotčený již Jira Langer na celý rok, poněvadž žádných dostatečných důkazů nebylo, vedle kterých by jim buď k hrdlu saženo aneb pro vyhledání nějakých tajností sedlských na příkřejší prostředky nastoupeno býti mohlo. Někteří však 4. května r. 1628. potrestáni byli tak, že jim nosy uřezány, cejch na záda vypálen a taktó zohaveni domů byli propuštěni. (Arch. místodrž. R. 109/20. — Schmidl III. 883.)

V kraji Slanském, kde až do r. 1628. lid poddaný na 21 statech urputně setrval při náboženství nekatolickém, přivedeno bylo od císař. komisaře reformačního Floriana Jetřicha ze Žďáru mocí vojenskou a přičiněním jesuity z kolleje pražské tam vyslaného 5136 poddaných k víře katolické, od níž však mnozí opět odpadli. R. 1629. někteří lidé poddaní (přes 100 osob) z rozdílných vesnic téhož kraje sešli se ve vsi *Tmani*, rytíři Bohuchvalovi Valkounovi z Adlaru náležející, sekyrami, halapartnami, ručnicemi a jinak ozbrojení, do domu *Jiřiho Balcara* druhou neděli velikonoční, a tu od jakéhosi praedikanta knihy kacířské sobě čísti, kázati, i chlebem a vínem sobě posluhovati dali, při tom se tuze napomínajíce, aby se z nich nikdo k víře katolické neobracel, nýbrž byli by kdo již katolickým, aby zase od též víry odpadl. Při kterémžto skutku postižení jsouce, protivili se rychtáři zlonickému Jiříkovi Klimešovi, který tam s 32 ozbrojenými od pana Valkouna byl vyslán, aby sousedy shromážděné zjímá. Byli však brzy přemoženi, mnozí pak utekli, ale někteří zjímáni, ve vsi *Zlonicích* uvězněni, pak ku právu do města Slaného k rozkazu král. místodržících 3. května r. 1629. dodáni jsou. Odtud potom k rozkazu král. místodržících 3. srpna r. 1629. dotčený *Jiřík Balcar*, který sousedy své proti církvi katolické podněcoval, v domě svém nepořádného praedikanta přechovával a tak původcem byl dotčeného zbouření, na radnici Menšího města pražského dodán, zde pro těžké provinění své k smrti odsouzen a dne 14. srpna stát a rozčtvrcen byl; z jeho pak statku pozůstalého 60 říšských tolarů rychtáři Menšího města pražského Jiříkovi Šlechtovi k zapravení výloh

té exekuce vedle rozkazu 12. září na hotově odvedeno bylo. I ostatní provinilci v Slaném uvěznění podle ortele, od vrchního práva na ně podaného, dle rozkazu král. místodržících 20. září r. 1629. od vrchností svých potrestáni byli, zejména *Jan Cívka* ze vsi Jarpic, *Matyáši Arnoldovi* z Klarenšteina náležející; *Martin Červenka* a *Martin Hoždil*, poddaní kapitoly pražské; *Bartoň Mach* ze vsi Dřínova, poddaný Jana Zdeňka Vratislava z Mitrovic; *Fiřík Moravec*, *Matěj Bartoš* a *Martin Pencl* ze vsi Radešína, poddaní Jana Minicha z Arzbergu. (R. 109/12.)

Potom r. 1629. v měsíci srpnu sběhlo se rozsáhlé vzbouření lidu nekatolického na *Turnovsku*, zvláště v městečku *Rovensku*, o čemž obšírnou zprávu podáme při réformaci v knížectví Fridlandském.

Konečně dle zprávy hejtmanů kraje Hradeckého, podané z Častolovic 10. srpna r. 1629., vzbouřilo se opět několik nepokojných lidí z chasy sedlské na *panství Opočenském hraběte Trčky*, též na panství *Skalském* (Katzenstein, Bischofstein); pročež od král. místodržících 13. srpna r. 1629. nařízeno bylo hejtmanům krajským i Trčkovi, aby vzbouření to sami potlačili a k tomu, kdyby toho potřeby bylo, od okolních sousedů katolických pomoci žádali. — Taktéž nařídili král. místodržící 27. ledna r. 1629. hejtmanům *kraje Prachenského*, v kterémž poddaní na *panství Štěkenském a Čechnickém hraběte Jakuba Kisle* (Kiessel), pak na statku *Lčovickém* (Lštovice) *Henricha Hieserle* sv. pána z Chodů pro přílišnou přisnost, kterou k náboženství katolickému byli nuceni, brannou mocí povstali; potom 14. srpna r. 1629. *kněžně z Lobkovic*, jejíž bouřliví poddaní k povstalým poddaným *knížete z Fridlandu* se připojili, aby vzbouřené poddané sami skrotili a jinším prostředkem kromě vojáků k náboženství katolickému přivést se přičinili; jestliže by nějaká potřeba toho nastala, že ke skrocení takových buřičů poslání budou vojáci. (R. 109/20.)

V reformování poddaných vojenskou mocí pokračováno.

Aby podobným výtržnostem lidu poddaného přítrž byla učiněna, nařízeno bylo cíś. resolucí ze dne 2. září r. 1628. po-

kračování v reformaci skrze komisaře hlavní a vedlejší a zasílání zpráv těch komisařů na dvorní kancelář českou. (R. 109/18.)

Za cís. komisaře v krajích *Prachenském, Plzeňském, Podbrdském a Bechyňském* nařízen byl *Fan starší Říčanský Kavka sv. pán z Říčan*; komise pak v krajích *Litoměřickém, Boleslavském, Čáslavském a Hradeckém* vložena byla na *Zdeňka Lva Libšteinského hraběte z Kolovrat*. Těmto komisařům k návrhu místodržících ze dne 13. září r. 1628. vedle cís. resoluce ze dne 18. října r. 1628. poručeno bylo, aby bouřlivý a tvrdošijný lid poddaný ukládaném vojska skrotili a k víře katolické přivedli; k tomu konci posláno bylo s nimi do každého kraje z Prahy 100 vojáků pěších a 50 jízdních.

Nejprve počal činnost svou cís. komisař Kavka Říčanský v kraji Prachenském tak horlivě, že přispěním děkana sušického Hěrmanna, jenž k ruce jeho za plnomocníka arcibiskupského byl přidán, a pomocí čtyř jesuitův a vojska jemu přiděleného za několik měsíců všechny nekatolické šlechtice i s lidem poddaným k víře katolické přivedl. Potom dle zprávy král. místodržících 11. dubna r. 1629., hejtmanům kraje Plzeňského, Podbrdského a Bechyňského učiněné, nařízeno bylo komisaři Říčanskému, aby s vojskem z kraje Prachenského postoupil do kraje Plzeňského, pak Podbrdského a potom Bechyňského k získání těch, kteří ještě v nich až posavad katoličtí nebyli, a aby v jednom každém kraji tak dlouho se zdržel, až by v něm všickni poddaní obojího pohlaví také tak docela jako v kraji Prachenském učiněni byli katolíky; avšak pokudž by osobně ke všemu postačiti nemohl, aby na místě svém hejtmanům dotčených krajů komando nad týmž lidem vojenským tam zůstávajícím poručil s tím nařízením, aby vojáky v dobrém řádu držeti hleděli a nikomu z obyvatelův ani lidem poddaným zvláště katolickým škoditi a ubližovati nedopouštěli ani také ty poddané, kteří se k víře katolické přivésti mají, ničím více neobtěžovali přes jisté vyměření král. místodržících, dle kterého poddaní nekatoličtí povinni byli do téhodne lieutenantu 8 zl., korporálu 2 zl. 30 kr., každému rejtharu po 2 zl. a pěšimu (knechtu) po 1 zl. 30 kr. mimo všecka jejich servitia dávatí a odvozovati. Těmuž pak Říčanskému od král. místodržících 27. června r. 1629. nařízeno bylo, aby vojákům do krajů dotčených odeslaným toliko

polovice platu svrchu vyměřeného od obyvatelů těchž míst, kde vojáci za příčinou reformace zůstávali, dána a k uspokojení jich na král. kancelář odvedena byla. (Arch. místodržít. R. 109/10.)

Pomocí tohoto vojska komisař reformační Kavka Říčanský obrátil brzy lid poddaný v krajích Prachenském, Plzeňském, Podbrdském a Bechyňském k víře katolické. Neboť v těchto krajích již dříve oprava náboženská s dobrým prospěchem byla předsevzata. V krajích *Bechyňském a Prachenském* již před vzpourou na konci XVI. a na počátku XVII. století přiveden byl k náboženství katolickému značný počet lidu poddaného, zejména na panstvích Krumlovském, Netolickém, Jindřichohradeckém, Blatenském, Bechyňském, Horažďovickém, Lnářském, Strakonickém, Varvažovském a j. v. působením jesuitů z kollejí krumlovské a jindřichohradecké jakož i kněžstva pod jednou, kterým katolické vrchnosti fary na statcích svých osazovaly, a přispěním mnohých řeholníků, zvláště převora řádu johannitského v Strakonících, cisterciáckého ve Vyšším Brodě a v Zlaté Koruně, dominikánského a kapucínského v Budějovicích, františkánského v Bechyni, minoritského v Krumlově a v Hradci Jindřichově. Po bitvě bělohorské v těchto krajích za doby vzpoury od císař. vojska pod velením Dampierra, Buquoye a Marradasa zpuštěných, zvláště pak na panstvích Švamberských, Třeboňském, Rožmberském, Novohradském, Libějickém, Vorlickém a Zvíkovském jakož i na statcích obcím král. měst, Písku, Prachatic, Vodňan, Týna nad Vltavou a Tábora náležejících, mečem a ohněm a všelijakým soužením vojenským vyhubených, *) nemohl pozůstalý lid zubožený dlouho odporovati obnově náboženské, na jejíž provedení hned naléhali přední šlechtici katoličtí, hodnostáři duchovní a císař. vojevůdcové, jimž postoupeny byly statky odbojným stavům a městům odňaté. Tak od r. 1621.—1629. pomocí jesuitů kolleje krumlovské a jindřichohradecké, kteří císař. komisařům reformačním Henrichovi hraběti z Kolovrat a Přibízkovi Jenškovci z Újezda byli přiděleni, obráceni byli poddaní na panstvích *Viléma Slavaty*, Jindřichohradeckém, Žirovnickém, Strážském, Kardašovořečickém, Kumžackém a Novobystřickém; na panstvích *Adama ze Šternberka*, Sedleckém,

*) O zpuštění vytčených panství a statků viz spis můj »Dějiny konfiskací v Čechách«.

Zalužanském, Bechyňském, Lnářském a Horažďovickém; na panstvích *Joachyma Novohradského z Kolovrat*, Vimberském a Drslavickém; na panstvích *Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic*, Jistebnici a Chlumci Vysokém, k němuž připojeny byly statky Sedlčany, Počepice, Nedrahovice, Obdenice a Kamýk; na panství Blatenském, vdově po *hraběti Václavu z Rozdražďova pozůstalé Anně Marii Berkovně* náležejícím; na panstvích *Fiňdřicha Libšteinského z Kolovrat*, Žihovicích, Hrádku Starosedlském, Střelé a Hošticích; na statech Protivíně, Cerekvici Nové, Dirném a Zálší, bratřím Janu Adamovi a Křištofovi *Vratislavům z Mitrovic* náležejícím; na panstvích Sezimy *z Vrtby*, Voticích a Neznašově; na *císařském panství Třeboňském*, po Švamberkovi konfiskovaném; na panstvích Březnickém a Tochovickém, *Přibíkovi Feníškovi z Újezda* prodaných; na panstvích Krumlovském, Prachatickém, Netolickém, Vorlickém, Zvíkovském a Chejnovském, *Janu Oldřichovi knížeti z Eggenberga* postoupených; na panství Vltavotýnském, Rožmitálském, Novorychnovském a Červenořečickém, *arcibiskupovi pražskému* darovaných; na panství Volyňském, *proboštovi kostela sv. míra* na hradě pražském náležejícím; na panství Strakonickém *převora řádu Johannitů*; na panstvích *klášterů cisterciáckých*, Vyšebrodském a Zlatokorunském; na panstvích Milevském a Želivském, *opatu strahovskému* navrácených; na panstvích Novohradském, Rožmborském a Libějickém, *cís. vojevůdci Karlovi hraběti Buquoyovi* darovaných; konečně na panstvích a statech *cís. plukovníku Donu Baltasarovi de Marradas* postoupených, k nimž náležely Hluboká, Chřenovice, Vodňany, Lhota Červená, Mladá Vožice, Miličín, Vlčkovice, Broumovice, Neustupov, Nemilkov, Mokrosuky a Velhartice.

Jenom na některých statech kraje Prachenského a Bechyňského odporoval lid poddaný tvrdošijně nápravě náboženské, zvláště na panství Vimberském v městysi Husinci, kdež měšťanstvo r. 1628. se zapřísáhlo, že ubije toho, kdo by z nich první svátost oltářní pod jednou způsobou přijal. Také poddaní na panství Libějickém setrvali v urputnosti své, takže tam jesuité r. 1629. jenom tři sedláky církvi katolické získali. Podobným způsobem vzdoroval reformaci lid poddaný na panství Rožmitálském, k arcibiskupství pražskému náležejícím, kde

r. 1627. pro odpor komisi reformační konaný dáno bylo v Rožmitále do žaláře zámeckého mnoho sousedů, z nichž toliko šest předních víru katolickou přijalo, přemnozí však do lesův uprchli. Ostatní sousedé vyhýbali se komisařům, nepřicházeli ani na zámek, když tam obesláni byli od hejtmana panství, ba ani v kostele nedali se najíti ve dny nedělní a sváteční, a uzřel-li některý zdaleka hejtmana nebo komisaře reformačního, rychle na útěk se dávali a nehrubě toho dbali, že hejtman již několikráte spisovati a odhadnouti dal majetek jejich. A poněvadž i z vesnic, do nichž komise reformační ještě ani nevkročila, dle udání hejtmanova lid poddaný přechal, komisaři učinili ve zprávě své, 5. října r. 1627. vrchuím komisařům podané, návrh, aby dílo reformační na témž panství odloženo bylo na dobu zimní, v které by byl útěk poddaných obtížný. Teprve r. 1629. v měsíci lednu přemožena byla tvrdošijnost Rožmitálských jakož i odpor poddaných na statech *Štěkenském* a *Lčovickém*, o němž jsme se již předešle zmínili. Vzpouřa poddaných na statku *Lčovickém* (Lštovice, Elčovic, kr. Prach.) byla sice od pána jejich Henricha barona Hieserle z Chodů r. 1629. vojskem potlačena, lid však setrval tvrdošijně při víře své, takže jesuita P. Joanes Antali z kolleje pražské tam povolaný za celý měsíc obrátil jenom 11 nekatolíků, v druhém pak měsíci 51 osob, v třetím však od další reformace upustiti musil, protože lid znova se bouřil. Teprve když na okolních statech, zejména v městě *Volyně* 406 měšťanů, kteří též vzdorovali po šest let vrchnosti své Šimonovi Brosiovi, proboštovi u sv. Víta na hradě pražském, pak v městysi *Vimberku* 35 měšťanův a v jiných osadách na 2000 poddaných působením jesuitův a děkana volyňského k církvi katolické přistoupilo, připojili se k nim též 262 poddaní lčovičtí. — K tomu získali jesuité r. 1629. na *panství Blatenském* a *Netolickém* 1586 zatvrzelých poddaných a r. 1630. obrátili zbytek urputných nekatolíků v krajích Bechyňském a Prachenském, zejména v Třeboni, Veselém, Bavorově, Husinci, Přídolí, Velešíně, Kaplicích, Libějicích, Borovanech, Sukdole, Lhenicích a Ledenicích. (Schmidl III. 970 & 1073.)

A tak přiveden byl k víře katolické skoro všecken lid poddaný na panstvích a statech v krajích Prachenském a Bechyňském a přilnul brzy k ní, poněvadž od vrchností většina

farních kostelův opatřena byla řádnými správci duchovními, takže r. 1642. z 160 farních kostelů bylo již 107 ve správě farářů, kteříž i v sousedních kostelích služby Boží obstarávali.*) Jenom na některých statcích zůstávaly ještě r. 1642. fary neosazené z nedbalosti nebo lakotnosti jejich kollatorů, zejména: v *Petrovicích* (u Sušice) na statku Kněžickém Vrabského Tlusky z Vrabí; ve *Svojsvicích* (u Sušice) na statku Káby z Rybňan; v *Žimuticích* (u Týna n. V.) na statku Václava Čabelického z Soutic, jenž tam praedikanty přechovával; v *Křténově* (u Týna n. V.) na statku Březím Hrádku Pavla Malovce z Chýnova; v *Albrechticích* (u Týna n. V.) na statku Neznašovském hraběte z Vrtby; v *Boru Velikém a Malém a na Prachni* na panství Horažďovickém Františka z Šternberka; v *Dobrší* (u Vodňan) na statku Jana Viléma Kavky z Říčan; v *Nové Vsi a Vrholticích* (u Ml. Vožice) na statcích Špulíře z Jiter, jenž tam trpěl protestanty; v *Radouni Kostelní* na panství Kamenickém Paradise z Eschaida, jenž protestantům nadržoval; v *Božejově* na statku p. z Leskovce, jenž tam nekatolické cizince přechovával; v *Choustníku a Pacově* na panstvích Jana st. Černína z Chudenic; v *Chotovinách* na statku Víthy z Rzávého; v *Hrobech* na statku paní Felnerové z Feldeneku a v *Načeradci* na statku Dvořeckého z Olbramovic.

Proto na některých statcích vytčených, zvláště v severní části kraje Bechyňského, zasahující do krajů Vltavského a Kouřimského, zůstalo až do konce války 30leté mnoho protestantů; zejména na panství *Vožickém*, které Marradas r. 1630. paní Veronice Přehořovské z Kvasejovic prodal, pak na statcích *Nemilkovském, Mokrosuckém a Velhartickém* r. 1628. Donu Martinovi de Huerta postoupených; též na statcích *Miličinském, Vlčkovickém, Broumovickém a Neustupovském*, témuž Huertovi r. 1630. prodaných, na kterých se ani Marradas ani Huerta nezdržovali, byl ještě r. 1642. veliký počet nekatolických poddaných, zvláště v *Miličíně* byli osadníci většinou protestanté, zaujati jsouce proti náboženství katolickému, poněvadž tam za správce duchovního r. 1627. dosazen byl kněz polský, Vav-

*) O stavu far v jižních Čechách r. 1642. viz Vacek: »Poměry církevní« v Sborníku histor., roč. 1886., str. 146.

řinec Malešovský, který vedl život zpustlý a zanedbával povinnosti úřadu svého, takže obec sama žádala za kněze pořádného.

V *kraji Podbrdském* reformační komise potkala se s velikým odporem nekatolíků, zvláště *Berounských*, takže učitelé duchovní, jesuité, obávající se nebezpečnosti života, žádali za pomoc vojenskou, kterou nekatolický lid poddaný skoro na všech statečích byl ve víře napraven. Ovšem nelze upříti, že i v tomto kraji mnozí poddaní setrvali urputně při víře nekatolické.

V *kraji Plzeňském* podařilo se komisaři Kavkovi z Říčan dílo reformační skoro beze všeho odporu. Neboť přemnozí obyvatelé tohoto kraje, zvláště král. město Plzeň jakož i poddaní na statečích *klášterů plasského a tepelského* zůstávali věrni víře katolické. Také na statečích mnohých vrchností katolických přistoupil lid poddaný již předešle přičiněním jesuity P. Chanovského dobrovolně k víře dědičných pánů svých, zejména na *panství Zelenohorském* vdovy Šternberkové, roz. z Hohenzollern a na *statku Sloupu* (Bürgstein) hraběte Zdeňka z Kolovrat. Někteří pak šlechtici katoličtí, jako Jan Adam Čejka z Olbramovic na *panství Němčicích* a Jiří mladší Mitrovský z Nemyšle na *panství Manětínském*, jeho manželce Esteře roz. z Bukové, náležejícím. přinutili již r. 1625. protestantské poddané své k víře katolické, potlačivše brannou mocí odpor jejich, o čemž již v předešlém šířeji jest pojednáno.

A tak r. 1629. provedena byla veskrz reformace katolická v krajích Bechyňském, Prachenském, Podbrdském a Plzeňském, takže v nich zůstal jenom nepatrný počet nekatolíků.

Naproti tomu *nedařila se reformace v krajích Boleslavském, Litoměřickém, Čáslavském a Hradeckém*, kterou hrabě Zdeněk z Kolovrat řídil, z příčin rozličných, zvláště pak proto, že v krajích těch někteří držitelé panství rozsáhlých, zejména *Vilém hrabě Vchynský z Vchynic, kníže fridlandský Albrecht z Waldšteina a Jan Rudolf Trčka* jakož i hejtmané panství komiorních, poddané své mocí vojenskou reformovati se zpěchovali, obávající se, že jim lid přes blízké pomezí ze země uteče.

O nepatrném zdaru reformace katolické v *kraji Boleslavském* svědčí zpráva děkana v Zákupěch (Reichstadt) Dra Václava Oldřicha Täubnera, který hlavnímu komisaři této reformace,

Zdeňkovi Lvovi Libšteinskému z Kolovrat, od arcibiskupa za duchovního komisaře byl přidělen. Tato zpráva, arcibiskupovi pražskému zaslaná a v památné knize farní vsi Svébořic (Schwabitz) zapsaná, zní takto: »Ukončivše reformaci náboženství na *panství Jablonském* (Gabel), kde komisař hrabě z Kolovrat obyvatele mocí vojenskou, bitím a vězením k víře katolické v měsíci únoru přivedl a knihy evangelické veřejně v městě Jablonském spáliti dal, odebrali jsme se dne 22. února r. 1628. na *statek Mimoňský* (Niemes), Janovi Zeidlerovi (jinak Hofmannovi) náležející, kdež jsme však ani vrchnost nekatolickou ani hejtmana panství nezastihli, protože, před příchodem naším zámek zavřevše, pryč odešli. Evangelický farář v Mimoni Krištof Lichtner musil již dne 24. září r. 1627. město opustiti. Také správcové školy, kantor a učitel, do otčiny své, města Liberce, utekli; učitel však přispěním zemského hejtmana fridlandského, Gerharda z Taxis, opět se navrátil, kacířství odpřísáhl a v úřadě svém zůstal. Dne 23. února r. 1628. vyzváni byli všickni obyvatelé mimonští na radnici shromáždění, aby vedle císařského rozkazu náboženství katolické hned přijali. Žádost jejich za prodloužení lhůty pokládali jsme za pouhou výmluvu, a proto hned předsevzali jsme já (Täubner) a jesuita P. Laurentius Himmelthau, jich vyučování, vysvětlujíce jim články víry, zvláště o zpovědi a přijímání, takže již dne 25. února 44 osoby k víře katolické přistoupivše se zpovídaly a pod jednou způsobou přijímaly. V Mimoni zůstali jsme až do 5. května, za kteroužto dobu 801 osobu z Mimoně a Svébořic na víru katolickou šťastně jsme obrátili, k čemuž za nepřítomnosti všech úředníků panských a vrchnosti nejvíce přispěl purkmistr mimoňský Jiří Klaehr horlivostí svou proti nekatolíkům osvědčenou, ačkoli sám až na ten čas byl vyznání evangelického. Také knihy evangelické dne 11. března r. 1628. veřejně jsme spálili; nebylo jich však mnoho, protože městečko Mimoň r. 1620. dne 11. listopadu od Poláků bylo vypáleno. Správu obou kostelů v Mimoni a Svébořicích podržím až do sv. Michala; potom ji někomu jinému s povolením Vaší Eminence postoupím.«

Z Mimoně komisař hrabě Kolovrat odebral se 10. března r. 1628. na *panství Grabšteinské* (Grafenstein), jehož nekatolický držitel, David Henrich z Černhausu, příchod komise neočekával,

nýbrž do Žitavy odešel. Z té příčiny, zvláště však proto, že lid poddaný komisi se protivil, reformační byla obtížnější a nebezpečnější. Neboť když komisař arcibiskupský děkan Täubner do městyse Chrastavy (Kratzau) s misionáři přišel a zároveň tam nového faráře uvést chtěl, sběhlo se tam na 300 sedláků z okolních vesnic, kteříž útokem na misionáře hnali a je kamenovali, takže komisaři, nepořídívše tam na ten čas ničeho, pryč odejít museli. Teprve v měsíci dubnu podařilo se komisi pomocí vojska lid poddaný panství Grabšteinského k víře katolické přivést, takže 5. dubna 55 sousedů chrastavských a 118 sedláků k zpovědi a sv. přijímání přistoupilo. Potom Täubner uvedl do městyse Hrádku (Grottau) faráře, jemuž k správě přikázal mnoho jiných farností, takže duchovní úřady celého panství řízeny byly dvěma duchovními. Toho času zdržoval se ve vsi Ullersdorfu, na pomezí českém u Žitavy ležící a částečně s kostelem k panství Grabšteinskému náležející, evangelický praedikant *Zachariáš Keimann*, před tím již ze vsi Jitravy (Pankraz) a Schönbachu na panství Grabšteinském vyhostěný, který pak i od komise byl odstraněn, poněvadž lidu v domech kázal. (Arch místodrž. 109/10.)

Počátkem měsíce května r. 1628. odebrala se komise reformační do *Mladé Boleslavi*, kde císař. komisař Zdeněk z Kolovrat obeslal nekatolické šlechtice kraje Boleslavského, z nichž někteří přislíbili vrátit se k církvi katolické, většina však hotovila se na odchod. Z farářův okolních, kteří před komisaře arcibiskupského děkana Täubnera se dostavili, stěžoval si děkan rožďalovický, že posud nezískal ani jediného nekatolíka, ačkoli po tři léta zasazoval se o obrácení mnohých, kteří byli předešle přivedeni k poznání víry, brzy však přemluví se dali kazateli protestantskými, na panstvích okolních knížete fridlandského se ukrývajícími. Z té příčiny přikročila komise k nekatolíkům *panství Rožďalovického*, Adamovi z Waldšteina náležejícího, přísnými prostředky, zvláště pak v městě *Rožďalovicích* nekatolickým měšťanům odňata byla všechna práva a výsady; mnozí však vystěhovali se proto hned z kraje Boleslavského. (Dle zprávy děkana Täubnera 6. a 10. května r. 1628. arcibiskupovi podané.)

Potom dle nařízení král. místodržících ze dne 19. září

r. 1629. předsevzata byla reformace od komisaře Zdeňka Lva Libšteinského z Kolovrat na panství *Kosmonoském* hraběte Gottfrieda Hendricha z Pappenheimu, na panství *Kostském* kněžny Polyxeny z Lobkovic, též na statcích hraběte Rudolfa z Waldšteina a na statcích nejvyššího purkrabí. (Arch. místodrž. R. 109/1.)

O reformaci v kraji Litoměřickém učinil *jesuita Blasius Obeslavius* komisaři Kolovratovi 3. října r. 1628. zprávu, že již asi 100 sedláků v několika vesnicích k víře katolické přistouplilo, avšak *ženy jejich tvrdošijně že odporují* a velkých nesnází v reformaci činí; mimo to že někteří sedláci pryč utekli a se nenavrátili. Též na *panství nekatolického pána Viléma Vchynského z Vchynic v Zahořanech* že jest 60 sedláků nekatolických, kteří, poněvadž hejtman téhož panství jest nekatolíkem, po dobrém k víře katolické nepřistoupí, takže potřebí bude pomoci vojenské dle přísloví: »Wenn der Bauer nicht muss, so rührt er weder Hand noch Fuss.« (Sedlák, nemusí-li, nehne rukou ani nohou.) (R. 109/10.)

Také na *panství Teplickém* témuž Vchynskému náležejícím, setrvali dle zprávy komisaře hraběte Kolovrata ze dne 20. června r. 1629. skoro všickni poddaní v kacířství, takže i z 70 osob na víru katolickou převedených toliko 4 zpověď velikonoční vykonali. Hlavní pak příčinou toho byl nedostatek správců duchovních; byloť na témž panství osm far neosazených, poněvadž již předešle pan Radslav Vchynský (strýc Viléma z Vchynic) rolí a louky zádušní ke dvorům svým připojil. Když však Kolovrat dotčené překážky reformace na statcích *Viléma Vchynského z Vchynic* a *Davida Hendricha z Černhausu* odstraniti hleděl, povstal z toho spor mezi ním a dotčenými statkáři nekatolickými, pro který komise reformační na týchž statcích vedle cíś. resoluce ze dne 13. července r. 1629. Kolovratovi byla odňata a *Fanovi Říčanskému z Říčan* postoupena, pak dle cíś. resoluce ze dne 30. října r. 1629. na statcích Vchynského *Humprechtovi Černinovi*, a na statcích Davida z Černhausu *Wolfovi Findřichovi Berkovi z Dubé* svěřena jest. Na ostatních panstvích a statcích v kraji Litoměřickém provéstí měl reformaci komisař Zdeněk Lev z Kolovrat podle nařízení král. místodržících ze dne 18. dubna r. 1630. (R. 109/10.)

Pokračování příště

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Česká republika](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj baptistických sborů](#)